

جستاری در اصطلاح‌شناسی و مبانی ادبیات داستانی دفاع مقدس

احمد شاکری

مجموعه پژوهشی

■ عنوان تحقیق: جستاری در اصطلاح‌شناسی و مبانی ادبیات داستانی دفاع مقدس

■ پژوهشگر: احمد شاکری؛ فرهنگ و مطالعات اجتماعی

■ گروه علمی: ادبیات اندیشه

■ محقق: احمد شاکری

■ ارزیابان علمی: محمدرضا سنگری، بلقیس سلیمانی،

حمید حسام، محسن پرویز، علیرضا کمرهای و محمد حنیف

■ موضوع اصلی: ادبیات انقلاب اسلامی

■ موضوع فرعی: ادبیات داستانی دفاع مقدس

جستاری در اصطلاح‌شناسی و مبانی ادبیات داستانی دفاع مقدس

احمد شاکری

ناشر: سازمان انتشارات پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی

چاپ اول: ۱۳۹۴

شمارگان: ۳۰۰

قیمت: ۶۰۰۰۰ تومان

طراح جلد: سیدایمان نوری نجفی

چاپ و صحافی: هنگام

سرشناسه: شاکری، احمد، ۱۳۵۳-.

عنوان و نام پدیدآور: جستاری در اصطلاح‌شناسی و مبانی ادبیات داستانی دفاع مقدس / احمد شاکری.

مشخصات نشر: تهران: سازمان انتشارات پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی، ۱۳۹۴.

مشخصات ظاهری: ۸۲ص.

شابک: ۳-۳۰۱-۱۰۸-۶۰۰-۹۷۸

وضعیت فهرست‌نویسی: فیهای مختصر

یادداشت: فهرست‌نویسی کامل این اثر در سایت کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران در دسترس است.

شماره کتابشناسی ملی: ۳۷۹۵۱۶۶

تقاطع بزرگراه شهید مدرس و خیابان شهید بهشتی، پلاک ۵۶

تلفن: ۸۸۵۰۵۴۰۲ - ۸۸۵۰۳۳۴۱

www.poiict.ir

همه حقوق محفوظ است

فهرست

۱۷	پیشگسار .....
۲۱	مقدمه .....
۲۱	گفتار اول: ساخت‌های موضوعی پژوهش .....
۲۱	۱. موضوع پژوهش اصل و اصلاح‌شده ادبیات داستانی دفاع مقدس .....
۲۲	۲. جایگاه این موضوع در میان موضوعات دیگر در هندسه معرفتی .....
۲۵	۳. ساخت‌های موضوع .....
۲۶	گفتار دوم: حیثه سؤال‌های پژوهش .....
۲۶	۱. مسئله پژوهش .....
۲۶	۲. سؤال‌های پژوهش .....
۲۶	۱-۲. سؤال محوری پژوهش .....
۲۶	۲-۲. سؤال‌های فرعی پژوهش .....
۲۷	گفتار سوم: اهداف پژوهش .....
۲۸	گفتار چهارم: نوع پژوهش .....
۲۸	گفتار پنجم: ضرورت‌های پژوهش .....
۳۱	گفتار ششم: پیشینه پژوهش .....
۳۱	۱. پیشینه موضوعی .....
۳۳	۲. پیشینه روشی .....
۳۳	گفتار هفتم: پیش‌فرض‌های پژوهش .....
۳۳	گفتار هشتم: قلمروهای نظری پژوهش .....

- گفتار نهم: روش گردآوری داده‌های پژوهش ۳۴
- گفتار دهم: رویکرد پردازش داده‌های پژوهش ۳۵
۱. رویکرد توصیفی ۳۵
۲. رویکرد تحلیلی ۳۶
۳. رویکرد مقایسه‌ای ۳۶
۴. رویکرد انتقادی ۳۶
- گفتار یازدهم: سطح پژوهش ۳۷
- گفتار دوازدهم: ساختار و چیدمان پژوهش ۳۸
۱. مسئله‌شناسی ۳۸
۲. روش‌شناسی ۳۸
۳. دفاع‌شناسی ۳۸
۴. تقدس‌شناسی ۳۹
- گفتار سیزدهم: نتایج، یافته‌های پژوهش ۳۹
- گفتار چهاردهم: گستره دستاوردها، سرتب بر پژوهش ۴۵
- گفتار پانزدهم: نوآوری‌ها و مزیت‌های پژوهش ۴۵
۱. نوآوری‌ها ۴۵
۲. مزیت‌ها ۴۶
- گفتار شانزدهم: ملاحظات زبانی پژوهش ۴۶
- گفتار هفدهم: پیدایی پژوهش ۴۸
- فصل اول: زمینه و گستره گونه‌شناسی ادبیات داستانی دفاع مقدس ۵۱**
۱. گونه ادبیات پس از انقلاب و معضلی به نام «موضوع» ۵۱
۲. اختلاف‌ها و تخلف‌ها ۵۵
۳. زمینه‌های پیدایش ادبیات موضوعی انقلاب ۶۰
۴. مرور و تحلیلی بر دیدگاه جبهه روشن‌فکری ۶۷
۵. ادبیات متعهد و ظهور اصطلاحی گونه بر آمده از آن ۷۱
۶. حدود و ثغور پژوهش در مبادی و مبانی «ادبیات داستانی دفاع مقدس» ۷۷

۷. تفسیر موضوعی اصطلاح «ادبیات داستانی دفاع مقدس» ۸۱
- ۷-۱. تقلیل موضوعی نسبت ادبیات با متعلقش ۸۲
- ۷-۲. عدم استطاعت موضوع در تعریف داستان ۸۲
- ۷-۳. اشتراک لفظی اصطلاح «موضوع» ۸۳
- ۷-۴. شبهه ظرف و مظهر در باره ساختار و متعلق روایت ۸۳
- ۷-۵. شبهه تاریخی بودن موضوع ۸۴
۸. تفسیر از جنگ» در مقابل «ماهیت جنگ» ۸۶
۹. دیدگاه نویسندگان به جنگ ۸۸
۱۰. ماهیت نالص جنگ ۸۹
۱۱. «روایت از جنگ» از نوع «داستان جنگ» ۹۱
۱۲. دلایل انتخاب عنوان «ادبیات داستانی جنگ» ۹۲
- ۱۲-۱. جلوگیری از تنوع داستان ۹۲
- ۱۲-۲. تناقض در موضوع ۹۳
- ۱۲-۳. عدم بی‌نیازی از اصطلاح جدید ۹۴
- ۱۲-۴. اخلال در مطالعات تطبیقی ۹۵
۱۳. ماهیت لایشرط جنگ در «داستان جنگ» ۹۶
۱۴. جنبه ظاهرگرایانه «داستان جنگ» ۹۶
۱۵. نقد آرای بلقیس سلیمانی ۹۸
- ۱۵-۱. شبهه تسری تقدس موضوعات به ساختار داستان ۱۰۵
- فصل دوم: زمینه و گستره گونه‌شناسی داستانی دفاع مقدس و مقوله آشنایی ۱۱۱**
۱. «ماهیت جنگ» موضوع «داستان دفاع مقدس» ۱۱۱
- ۱-۱. دلایل موافقان اصطلاح «داستان دفاع مقدس» ۱۱۲
- ۱-۱-۱. واقع‌گرایی در ادبیات داستانی دفاع مقدس ۱۱۲
- ۱-۱-۲. اختصاص دفاع مقدس به مقومات ماهوی و وجودی متفاوت ۱۱۳
- ۱-۱-۳. محاکات انشایی داستان برای واقعیت ۱۱۴
۲. موضوع داستان و تاریخ ۱۲۰

- ۱-۲. مراتب شش‌گانه نسبت میان داستان و تاریخ ۱۲۰
- ۲-۲. ادبیات داستانی پس از انقلاب اسلامی و روح تاریخی دفاع مقدس ۱۲۳
۳. ادبیات و امر تاریخی ۱۲۵
۴. از ترادف تا اشتراک تاریخ و داستان ۱۲۷
- ۱-۴. پیرنگ، عنصر قوام‌بخش داستان ۱۳۲
- ۲-۴. تخیل وجه ممیز داستان و تاریخ ۱۳۷
- ۳-۴. امر واقع، امر مخیل ۱۴۱
- ۴-۴. تفاوت داستان و تاریخ بر پایه متعلق روایت ۱۴۳
- ۵-۴. ادبیات تاریخی و داستانی ۱۴۶
- ۶-۴. خصوص من وجه در متعلق تاریخ و داستان ۱۴۷
- ۷-۴. هیئت متعلق داستان ۱۴۷
- ۸-۴. روش بنادر ۱۴۸
- ۹-۴. روش تحلیل ملی ۱۴۹
- ۱۰-۴. نتیجه ۱۵۳

فصل سوم: گونه‌شناسی موضوعی و مضمونی ادبیات داستانی دفاع مقدس ۱۵۵

۱. ادبیات داستانی به سوی گونه یا مکتب ادبی؟ ۱۵۵
۲. ارکان گونه‌های داستانی ۱۵۷
۳. حیثیت تنوعی و تعریفی عناوین به کاررفته درباره ادبیات دفاع مقدس ۱۶۰
- ۱-۳. نقد آرای رضا امیرخانی ۱۶۲
- ۲-۳. وجوه کارکردگرایانه حیثیت تنوعی و ماهیت‌شناسانه حیثیت تنوعی ۱۶۳
۴. معضل عناوین گونه‌ساز برای ادبیات داستانی پس از انقلاب ۱۶۷
- ۱-۴. عدم تبیین روشن از گونه‌بندی ناظر بر ادبیات انقلاب اسلامی ۱۶۷
- ۲-۴. تعارض قالب‌های رایج با ژرف‌ساخت ادبیات داستانی انقلاب اسلامی ۱۶۸
۵. دلایل استمرار عنوان‌گزینی برای ادبیات پس از انقلاب اسلامی ۱۷۱
۶. گونه‌بندی در ادبیات پس از انقلاب ۱۷۵
- ۱-۶. چپستی و زمینه‌های شکل‌گیری گونه ادبی ۱۷۵

- ۶-۲ «داستان انقلاب» در یادادیم انقلاب اسلامی ۱۷۸
- ۶-۳ خاستگاه گونه در ادبیات ۱۸۴
- ۶-۴ تحلیل واژگان ژانری در فرایند وضع ۱۸۷
- ۶-۴-۱ نقش موضوع در تقسیم‌بندی گونه‌های ادبیات داستانی پس از انقلاب ۱۹۷
- ۶-۴-۲ موضوع در داستان و علم ۲۰۰
- ۶-۴-۳ موضوع داستان ۲۰۶
- ۶-۴-۴ موضوع و معادل‌های فرهنگی آن ۲۰۸
- ۶- طرح و نقد برخی آرا درباره موضوع ۲۱۱
- ۶-۵-۱ رادف، منبع و ماده در داستان (مروری بر آرای محمدرضا سرشار درباره موضوع) .. ۲۱۱
- ۶-۵-۲ موقی، موقی، شخصیت (مروری بر آرای ابراهیم یونسی درباره موضوع) ۲۲۵
- ۶-۵-۳ موضوع در کاکس، بیوم (مروری بر آرای مهدی حجوانی درباره موضوع) .. ۲۳۰
- ۶-۵-۴ موضوع یا مفهوم ۲۳۲
- ۶-۵-۵ مقدم موضوع یا مضربن؟ ۲۳۹
- ۶-۵-۶ موضوع کامل، موضوع تکه تکه، موضوع ناقص (بررسی آرای ناصر ایرانی درباره موضوع) ۲۴۲
- ۶-۵-۷ موضوع و گونه‌های ناتمام (بررسی آرای جمال میرصادقی درباره موضوع) ۲۴۶
- ۶-۵-۸ موضوع، رکن مقوم نویسندگی ۲۵۱
- ۶-۵-۹ جذابیت، امر غیراختصاصی موضوع ۲۵۲
- ۶-۵-۱۰ اشتراک و تفاوت موضوع با ایده اولیه ۲۵۴
- ۶-۵-۱۱ موضوع، رکن مقوم خوانش اثر ۲۵۸
- ۶-۵-۱۲ خوانش موضوع (بررسی نظر مالکام برادبری) ۲۶۲
- ۶-۵-۱۳ بررسی موضوع از منظر نویسنده داستان ۲۶۹
- ۶-۵-۱۴ بررسی موضوع از منظر مخاطب (خوانش اثر) ۲۶۹
- ۶-۵-۱۵ شخصیت به عنوان موضوع ۲۷۱
- ۶-۶ شخصی یا درونی بودن ایده اولیه ۲۷۴
- ۶-۷ ایده اولیه و موضوع در کتب آموزشی ۲۷۷
- ۶-۸ موضوع، محمل مضمون در داستان ۲۹۱

- ۹-۶ اشکالات فرضیه شخصیت بودن موضوع ۳۹۹
- ۱۰-۶ موضوع در کشاکش تقابل عدم و ملکه ۳۰۲
- ۱۱-۶ کشف موضوع، همان کشف شخصیت ۳۰۴
- ۱۲-۶ موضوع، عاملی وحدت‌بخش ۳۰۷
- ۱۳-۶ دغدغه حقیقت‌مانندی در انتخاب موضوع ۳۱۲
- ۱۴-۶ موضوع در سیر تطور مکاتب ادبی ۳۱۶
- ۱۵-۶ طرح و موضوع ۳۱۸
- ۱۶-۶ کشف موضوع ۳۲۳

فصل چهارم: تقدس، امر مقوم گونه ادبیات داستانی دفاع مقدس ۳۲۷

- ۱-۳۲۷ روایت امر مقدس در داستان جنگ ۳۲۷
- ۲-۳۳۱ تقدس، رکن مقوم نمونوی ۳۳۱
- ۳-۳۳۱ حقیقت وضع‌تیمی داستان «دفاع مقدس» ۳۳۱
- ۴-۳۳۴ کشاکش میان دفاع و تقدس در ادبیات داستانی جنگ ۳۳۴
- ۵-۳۴۲ تعریف تقدس ۳۴۲
- ۱-۳۴۳ وابستگی مسائل داستان دفاع مقدس به تعریف تقدس ۳۴۳
- ۲-۳۴۵ اقسام مفاهیم کلی ۳۴۵
- ۳-۳۴۷ اقسام تعریف ۳۴۷
- ۴-۳۴۷ چگونگی تعریف مقدس ۳۴۷
- ۵-۳۴۸ تحقیق لغوی و اصطلاحی واژه مقدس ۳۴۸
- ۶-۳۵۴ «مقدس» و اصطلاحات مشابه ۳۵۴
- ۶-۳۶۰ امور مقدس ۳۶۰

فصل پنجم: گونه ادبیات داستانی دفاع مقدس و امر فطری ۳۶۳

- ۱-۳۶۳ خاستگاه فطری «دفاع» و «تقدس» (فطرت در هندسه معرفت شناختی اسلامی) ۳۶۳
- ۲-۳۶۴ کجایی فطرت (نسبت و مناسبت فطرت با روایت) ۳۶۴
- ۳-۳۶۷ روش‌شناسی پژوهش در مقوله فطرت ۳۶۷
- ۴-۳۶۹ فطرت‌نمونی داستان ۳۶۹

۵. کارکردهای فطرت‌نمونی داستان ۳۸۰
- ۶ فطرت‌نمونی داستان، بر اساس ادله درون‌دینی ۳۸۱
- ۱-۶ ادله نقلی مثبت فطرت‌نمونی داستان بر اساس «آیات تذکره» ۳۸۶
- ۲-۶ استعمالات ذکر در قرآن ۳۸۷
- ۱-۲-۶ ذکر در معنای «قرآن» ۳۸۷
- ۲-۲-۶ ذکر در معنای خبر و سرگذشت ۳۸۸
- ۳-۲-۶ ذکر در معنای داستان ۳۸۹
- ۱-۲-۶ بررسی احتمال نخست ۳۹۰
- ۵-۲-۶ بررسی احتمال دوم ۳۹۰
- ۶-۲-۶ بررسی احتمال سوم ۳۹۱
- ۶-۳ ذکر و امر مؤذنت ۳۹۲
- ۶-۴ بررسی ذاتی بودن ذکر برای قرآنی ۳۹۳
- ۷ اهمیت داستان از منظر فطرت ۳۹۷
- ۱-۷ داستان، به مثابه امر تنزیه‌گر ۴۰۱
- ۲-۷ اهمیت قصه داستان در ایجاد انتظار ۴۰۶
- ۳-۷ جایگاه فطرت در نظریه ارتباط روایی ۴۰۷
- ۴-۷ دفاع و تقدس در ترازوی فطرت ۴۲۱
- ۵-۷ مفاهیم و حقایق فطری در مضمون «دفاع مقدس» ۴۲۸
- ۶-۷ نظام فطری مضمون‌ساز داستان ۴۳۱
- ۷-۷ نظام و مضمون در ترازوی حسن فعلی و فاعلی ۴۳۸
- ۸-۷ نتیجه‌گیری ۴۴۱

فصل ششم: دفاع، امر مقوم گونه ادبیات داستانی دفاع مقدس .. ۴۴۹

۱. تفاوت یا تشابه جنگ و دفاع مقدس ۴۴۹
۲. «دفاع مقدس» به عنوان اصل موضوع ۴۵۸
۳. نسبت اصول موضوعه با داستان به عنوان تجربه جزئی مخیل داستان ۴۶۵
۴. احکام کلی انتزاعی دفاع مقدس ۴۷۶

۵. بررسی نظام دلالی داستان، در تعمیم‌پذیری مضمون ۴۸۵
۶. شناخت تجربی در داستان ۴۸۸
۷. کلیات پژوهش جنگ از منظر دفاع ۴۹۲
۸. چستی و چرایی تقارن جنگ و داستان ۴۹۳
۹. استعمالات «جنگ» و ملازمه داستانی ۵۰۰
- ۹-۱. جنگ (تضاد نظامی) ۵۰۱
- ۹-۲. جنگ (مطلق تضاد) ۵۰۴
۱۰. تحلیل برخی آرا درباره رابطه داستان و جنگ ۵۰۷
- ۱۰-۱. بی‌آرای محمدرضا سرشار ۵۰۷
۱۱. جنگ با اسب ۵۱۵
- ۱۱-۱. دفاع مقدس، تفسیری از اقسام جنگ ۵۲۴
- ۱۱-۲. انگیزه‌های، مقدمات و «دفاع مقدس» در مقابل اقسام دیگر ۵۳۰
- ۱۱-۳. جنگ و دفاع از منظر نویسندگان داستان ۵۳۸
۱۲. تقسیم‌بندی‌های ادبیات داستانی دفاع مقدس ۵۴۵
- ۱۲-۱. مفهوم و جایگاه دفاع در تقسیم‌بندی‌های داستانی ۵۴۶
- ۱۲-۲. روش‌های سه‌گانه تقسیم‌بندی ادبیات داستانی جنگ ۵۵۰
- ۱۲-۳. تقسیم‌بندی دوره‌های داستان ۵۵۰
- ۱۲-۳-۱. جایگاه انقلاب و دفاع مقدس در دوره‌بندی داستان ۵۵۱
- ۱۲-۳-۲. ادبیات انقلاب یا ادبیات انقلابی ۵۵۵
- ۱۲-۳-۳. ادبیات انقلابی و ضرورت‌های فرازمانی آن ۵۵۸
- ۱۲-۳-۴. تحقق دفاع، در تقسیم‌بندی دوره‌های ۵۶۱
- ۱۲-۳-۵. فرضیه «بدهت» دفاع و امتناع فرض «ضد» در دفاع مقدس ۵۶۲
- ۱۲-۳-۶. رویکرد دوره‌ای به داستان دفاع مقدس و لوازم تبلیغی و تعلیمی آن ۵۶۴
- ۱۲-۳-۷. خصوصیت «در زمانی» ارکان تقسیم‌بندی دوره‌های ۵۶۹
- ۱۲-۳-۸. خصیصه «در زمانی» واقعیت ۵۷۰
- ۱۲-۳-۹. قهرمانان ناپایدار جنگ (آرای احمد دهقان) ۵۷۱

- ۱۰-۱۲-۳-۱۲. واقعیت ضد انسانی «زمان جنگ» و واقعیت انسانی «پس از جنگ» ۵۷۵
- ۱۱-۱۲-۳-۱۲. خصیصه «در زمانی» تجربه از واقعیت ۵۸۰
- ۱۲-۳-۱۲. نقد آرای فیروز زنوزی جلالی ۵۸۵
- ۱۳-۲. حضور و غیاب نویسنده و تجربه جنگ ۵۸۷
- ۱۴-۱۲-۳-۱۲. چیستی و جایگاه «تجربه» در روایت دفاع مقدس ۵۹۰
- ۱۵-۱۲-۳-۱۲. شبهه تحدید تجربه توسط ساختارهای روایی ۵۹۸
- ۱۶-۱۱-۳-۱۱. تجربه دفاع مقدس و باور عقلانی یا واکنشی احساسی ۶۰۰
- ۱۱-۱۲-۳-۱۱. نقد آرای علی اصغر شیرزادی ۶۱۲
- ۱۷-۱۱-۱۱-۱۱. فاصله راوی از تجربه جنگ ۶۱۲
- ۱۲-۳-۱۱-۲. فاصله راوی در تجربه جنگ ۶۱۷
- ۱۷-۳-۱۱-۳. فاصله و لطف با دفاع مقدس ۶۲۱
- ۱۸-۲. خصیصه در زمانی «تجربه از تجربه واقعیت» ۶۲۹
- ۱۹-۱۲-۳-۱۲. روایت از جنگ در «دوران جنگ» و مقوله سانسور و خودسانسوری ۶۴۵
- ۲۰-۱۲-۳-۱۲. ویژگی‌های ادبیات دوره جنگ و سرآغاز جنگ ۶۵۶
- ۱-۱۲-۳-۲۰-۱. ادبیات داستانی دوره جنگ ۶۵۶
- ۲-۱۲-۳-۲۰-۲. ادبیات داستانی پس از جنگ ۶۶۱
- ۴-۱۲-۳. تقسیم‌بندی موضوعی داستان ۶۶۵
- ۱-۱۲-۴-۱. اقسام ادبیات موضوعی جنگ ۶۷۰
- ۲-۱۲-۴-۲. ادبیات درباره جنگ ۶۷۱
- ۳-۱۲-۴-۳. ادبیات برای جنگ ۶۷۲
- ۴-۱۲-۴-۴. ادبیات از جنگ ۶۷۳
- ۵-۱۲-۴-۵. ادبیات زندگی در تضاد ادبیات جنگ ۶۷۳
- ۶-۱۲-۴-۶. گستره معنایی اصطلاح «زندگی» ۶۸۰
- ۷-۱۲-۴-۷. استعمالات «زندگی» و موضوع جنگ ۶۸۴
- ۸-۱۲-۴-۸. تحقیقی در ضدیت جنگ با صلح ۶۸۷
- ۹-۱۲-۴-۹. خاستگاه اصطلاح زندگی ۶۹۴

- ۱۰-۴-۱۲. ادبیات انسانی زندگی، ادبیات غیرانسانی جنگ..... ۶۹۷
- ۱۱-۴-۱۲. کارکرد فرائوعی تقسیمات در ادبیات داستانی دفاع مقدس..... ۷۰۲
- ۱۲-۴-۱۲. چگونگی رهیافت تعریف از منظر انقسام ادبی..... ۷۰۹
- ۱۲-۵-۵. تقسیم‌بندی مضمونی داستان..... ۷۱۲
- ۱۲-۵-۱. رویکردهای سه‌گانه در تقسیم‌بندی مضمونی ادبیات جنگ..... ۷۱۵
- ۱-۱-۵-۱۲. مخالفان تقسیم‌بندی..... ۷۱۶
- ۱-۱-۱-۱۲-۵. حقیقت ضد بشری جنگ (آرای علی اصغر شیرزادی)..... ۷۱۸
- ۱-۱-۲-۱۲-۵-۱. کارکرد تبلیغی اوصاف مضمونی (آرای حسین فتاحی)..... ۷۲۰
- ۱-۱-۱-۱۲-۵. موضوع مقدس، ادبیات غیرمقدس (آرای رضا رئیسی)..... ۷۲۷
- ۱-۱-۳-۱۲-۵-۱. صورت‌های شش‌گانه تقدس در ترکیب «داستان دفاع مقدس»..... ۷۲۹
- ۱-۱-۳-۱۲-۵-۱. تقدس و ارکان آفرینش ادبی..... ۷۳۲
- ۱-۱-۴-۱۲-۵-۱. ذهنی نویسنده داستان (آرای زهرا زواریان)..... ۷۳۵
- ۱-۱-۵-۱۲-۵-۱. تراژدی مضمونی داستان (آرای قاسمعلی فراست)..... ۷۳۹
- ۱-۱-۶-۱۲-۵-۱. تولیت ادبی (آرای رضا امیرخانی)..... ۷۴۰
- ۱-۱-۷-۱۲-۵-۱. نسبی‌انگاری در درک حقیقت (آرای رضا نجفی)..... ۷۴۴
- ۱-۱-۸-۱۲-۵-۱. نتیجه‌گیری..... ۷۴۶
- ۱-۱-۲-۱۲-۵-۱. موافقان تقسیم‌بندی (رویکردهای علی)..... ۷۴۷
- ۱-۲-۱-۱۲-۵-۱. ناهم‌آوردی مخالفان و موافقان تقسیمات داستانی دفاع مقدس..... ۷۵۵
- ۲-۲-۱۲-۵-۱. محوریت ارزش‌های موضوعی در تقسیم‌بندی مضمونی..... ۷۵۷
- ۲-۳-۱۲-۵-۱. نویسنده مخالف جنگ یا داستان مخالف..... ۷۶۱
- ۲-۵-۱۲-۵-۱. محدوده دلالت‌های مضمونی تقسیم‌بندی اخیر..... ۷۷۰
- ۳-۵-۱۲-۵-۱. چالش تقسیم‌بندی اخیر با موافقان دفاع و مخالفان تهاجم..... ۷۷۶
- ۴-۵-۱۲-۵-۱. ادوار تاریخی مضمون‌ساز..... ۷۷۹
- ۵-۵-۱۲-۵-۱. مقومات ادبیات داستانی دفاع مقدس، شخصیت خاکستری..... ۷۸۵
- ۶-۵-۱۲-۵-۱. جهان برون متن و تقسیمات دوره‌ای چهارگانه..... ۷۹۷
- ۷-۵-۱۲-۵-۱. مبادی معرفتی و جهان‌شناختی تضاد رویکردها..... ۷۹۳

۸۰۱.....	کتابنامه
۸۱۵.....	فهرست آیات
۸۱۷.....	نمایه اعلام
۸۱۹.....	نمایه موضوعی

www.ketab.ir

پیشگفتار

در پرتو پیروزی انقلاب اسلامی سر همند اسلامی ایران، بار دیگر دین و معرفت دینی، به ویژه تعالیم متعالی اسلامی، عنوان فکر و فرهنگ متری و نجات‌بخش آدمی، در عرصه حیات انسان معاصر ظاهر شد. تجدید حیات تعالیم و حیاتی و ارزش‌های اسلامی از سویی سبب بیداری و انودبانه‌ری ملت‌های مسلمان و احیای روح ستم‌ستیزی در آنان شد و از سویی دیگر به نمایان‌تر شدن سست‌پایگی مسلک‌ها و مکاتب بشری و نظام‌های مبتنی بر آنها اندامید.

بایستگی تحقیقات دقیق و منسجم، نظریه‌پروری آزاده‌ری درباره زیرساخت‌های اندیشه دینی و نظامات اجتماعی مبتنی بر آن و ضرورت پرداخت علمی و روزآمد به حوادث فکری، به فراخور شرایط کنونی و درخور این رستخیز عظیم و نیز لزوم آسیب‌شناسی در حوزه فرهنگ ملی و باوردداشت‌های رایج دینی، به منظور عرضه صحیح و دفاع معقول از اندیشه دینی و زدودن پیرایه‌های موهوم و موهون از ساحت قدسی دین و تبیین و عرضه صحیح و دفاع معقول از اندیشه دینی و صیانت از هویت فرهنگی و سلامت فکری قشرهای تحصیل‌کرده و نسل جوان کشور، تأسیس نهاد علمی - پژوهشی و آموزشی، دانشگاهی و حوزوی محض و کارآمدی را فرض می‌نمود.

بر این اساس «پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی» به عنوان یک نهاد علمی - فکری حسب‌الامر و براساس نظر رهبر فرهیخته انقلاب اسلامی، آیت‌الله

العظمی خامنه‌ای (مدظله العالی)، و با تلاش فراوان حجت‌الاسلام و المسلمین علی‌اکبر رشاد در سال ۱۳۷۳ تأسیس شد.

این پژوهشگاه شخصیتی حقوقی و مستقل دارد و در حکم نهاد عمومی و غیردولتی و غیرانتفاعی است که در قالب چهار پژوهشکده حکمت و دین‌پژوهی، نظام‌های اسلامی، فرهنگ و مطالعات اجتماعی و دانشنامه‌نگاری دینی و همچنین مرکز پژوهش‌های جوان فعالیت می‌کند.

«پژوهشکده فرهنگ و مطالعات اجتماعی» که متشکل از پنج گروه «فرهنگ‌پژوهی»، «مطالعات انقلاب اسلامی»، «تاریخ و تمدن»، «غرب‌شناسی» و «ادبیات اندیشه» است، در راستای ساماندهی تأملات و کاوش‌ها در خصوص تحولات فرهنگی اجتماعی می‌کوشد زمینه تولید آثاری با جهت‌گیری انتقادی و بومی را با مورد مسائل و مشکلات حوزه‌های یاد شده فراهم سازد:

۱. شناخت و ارزیابی موارث مکتوب علمی اسلامی در حوزه تاریخ، تمدن، فرهنگ و هنر ایران اسلامی؛
۲. تحقیق در زمینه تحولات، مسائل و سئوالات تمدن، فرهنگ و تمدن اسلامی - ایرانی؛
۳. تحلیل و بازکاوی کاست‌های دیرین، آسیب‌شناسی وضعیت کنونی و بررسی چشم‌انداز و چالش‌های آتی فرهنگ تمدن اسلامی و ارائه راه‌کارهای شایسته برای احیا و ارتقای فرهنگ و هنر اسلامی ایرانی و تعمیق پیوند نسل امروز با آن؛

۴. بررسی و تبیین نظری پیشینه، مبانی، اهداف و فرایند تحقق انقلاب اسلامی و مطالعه و بازشناسی مسائل و موانع انقلاب و راه‌های تحقق اصول و توسعه آرمان‌ها و ارزش‌های متعالی آن و مصون‌سازی طبقات اجتماعی در قبال تازش فکری - فرهنگی بیگانگان؛

۵. بازشناسی ماهیت و مؤلفه‌های فکر و فرهنگ غربی و نقد و ارزیابی علمی دستاوردهای تمدن جدید، بررسی راه‌های توسعه اندیشه اسلامی و طرق اصطیاد عناصر انسانی و عقلانی فرهنگ و تمدن سایر ملل؛

۶. نقد آثار منتشره و آرا مطرح شده در حوزه‌های مطالعاتی پژوهشکده.

در حال حاضر که نتیجه تلاش علمی محقق ارجمند جناب آقای احمد شاکری، پژوهشگر گروه ادبیات اندیشه پژوهشکده فرهنگ و مطالعات اجتماعی است، به موضوع ادبیات داستانی دفاع مقدس می‌پردازد.

از احمد شاکری تاکنون هشت کتاب به چاپ رسیده است که دو کتاب در حوزه نقد داستان، دو کتاب در حوزه رمان بزرگسال و چهار کتاب مجموعه داستان کوتاه است. وی، در کنار تالیف کتاب، به تدریس دوره‌های نقد ادبی و آشنایی با داستان‌ها و کارگاه‌های داستان‌نویسی اشتغال دارد. وی همچنین داوری جشنواره‌های ملی متعددی را در حوزه داستان، فیلم و فیلمنامه بر عهده داشته است.

ادبیات داستانی انقلاب اسلامی، یکی از برون‌دادهای هنری انقلاب اسلامی است. این جریان نوپدید در گفتمان ادبیات داستانی دفاع مقدس رشد یافت و به نقطه اوج خود در خلق آثار داستانی دست پیدا کرد؛ تا حدی که باید تجلی ادبیات داستانی انقلاب و عمق ساختار و سبک ادبی آن را در آثار پرشمار ادبیات داستانی دفاع مقدس جست‌وجو کرد. از این رو، تبیین تئوریک ادبیات داستانی انقلاب اسلامی به منزله شناسایی آن به عنوان مکمل ادبیات داستانی جهانی و به دست‌دادن مجاری نقد و ارزش‌گذاری آن، از رهگذر گانه داستان‌های دفاع مقدس ممکن خواهد بود. با وجود توفیقات آفرینشی در طول دوره دفاع مقدس و پس از آن، می‌توان گفت کار پژوهشی ساختارمندی در حوزه ادبیات داستانی دفاع مقدس صورت نگرفته است و معدود آثار پژوهشی غیر روش‌مند و صرفاً ویرانه‌وارانه یا دیدگاه ترجمه‌ای ادبیات داستانی اومانیستی را در ادبیات داستانی دفاع مقدس جست‌وجو کرده‌اند. از این رو، ضرورت پژوهش‌های مضاف و محض درباره ادبیات داستانی دفاع مقدس غیرقابل انکار است.

تحقیق حاضر اولین دفتر از مجموعه دفاتری است که در حوزه تمحض نویسنده آن به انجام رسیده است. حوزه تمحض «ادبیات داستانی دفاع مقدس» دربرگیرنده پژوهش‌های مضاف درباره این حوزه و درصدد تبیین، تحلیل و تئوری‌پردازی در مبادی و مسائل این گونه خواهد بود.

فرضیه این تحقیق هویت تعیین‌یافته «ادبیات داستانی دفاع مقدس» به عنوان گونه‌ای خاص و تبیین اصطلاحی و ماهوی آن است. از آنجا که طی سی و اندی سال ظهور ادبیات داستانی دفاع مقدس، مجاری تعریفی، تقسیمی و اصطلاحی مختلفی برای آن به کار رفته است و همین امر گاه شبهه‌های تنوریک و مبانی نادرستی در گونه‌پژوهی ادبیات داستانی دفاع مقدس پدید آورده است. محقق در این تحقیق بر آن شده است تا با محور قراردادن عنوان «ادبیات داستانی دفاع مقدس» به عنوان اصطلاح منتخب، ابعاد هویتی و مجاری تعریفی این اصطلاح را تبیین کند و به مهم‌ترین شبهه‌های موجود در این زمینه پاسخ گوید.

در خوب لایم می‌دانیم از تلاش‌های علمی و ارزشمند محقق محترم، جناب آقای احمد شاکر، قدردانی و تشکر کنیم.

همچنین از انوری عامی گروه ادبیات اندیشه آقایان حجت‌الاسلام و المسلمین علی ذوعلم، دکتر محمد رضا سنگری، دکتر محمود بشیری، محمدرضا سرشار، دکتر احمد رضا معتمی، دکتر یار زرنشاس، دکتر محسن پرویز، حجت‌الاسلام و المسلمین مهدی جهان و حامد، مادر نیز ارزباب محترم این تحقیق، آقای دکتر محمدرضا سنگری و سرکار خانم بلقیس سلیمانی که با ارائه دیدگاه‌های ارزشمند خود بر غنای این اثر افزودند، کمال سپاس و امتنان را داریم. از سازمان محترم انتشارات که در آماده‌سازی و چاپ اثر، مساعدت‌ها و تلاش کردند، سپاسگزاریم. در خاتمه امیدواریم دیدگاه‌های خوانندگان عزیز و بزرگان، ما را در اصلاح و تکمیل این اثر و تولید آثار گرانسنگ دیگر یاری رساند.

گروه ادبیات - یشه

پژوهشکده فرهنگ و مطالعات اجتماعی